
GEOGRAFI

4 - 6

ÖVNINGSBOK



C
A
P
E
N
S
I
S

JAN WIKLUND
TOMAS TORBJÖRNSSON



OM ÖVNINGSBOKEN

Övningsbokens uppgifter bearbetar innehållet i grundboken och ger eleverna utmaningar. För att underlätta urvalet av uppgifter är de kategoriserade i sex olika typer.

G Grundbok. För att besvara frågan behöver eleverna använda texten i grundboken.

K Klurisar. Uppgifter som utmanar eleverna. Frågeställningarna hör till aktuellt område, men svaret står inte tydligt i grundboken.

I Internet. Uppgifterna kräver tillgång till internet. Uppgifterna har varierad svårighetsgrad. Ibland är det bara bilder eller filmklipp som ska visas.

U Undersök. Ta reda på mer om något. Ibland krävs tillgång till internet eller att eleverna undersöker något utanför klassrummet.

D Diskutera. Diskutera problemställningen i grupp eller i hela klassen. Eleverna lyssnar på varandra.

Ö Övningsbok. Informationen till uppgiften finns på samma sida i övningsboken. Det kan till exempel vara en karta eller en tabell.

Förmågor

Enligt kursplanen är det fyra förmågor som ska utvecklas i ämnet geografi.

(F1) analysera hur naturens egna processer och människors verksamheter formar och förändrar livsmiljöer i olika delar av världen,

(F2) utforska och analysera samspel mellan mänskliga, samhälle och natur i olika delar av världen, (F3) göra geografiska analyser av omvärlden och värdera resultaten med hjälp av kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker och att

(F4) värdera lösningar på olika miljö- och utvecklingsfrågor utifrån överväganden kring etik och hållbar utveckling.

Diagnoser

Det finns diagnoser till flera kapitel. Här är en översiktlig sammanställning som visar vilka förmågor eleverna kan ge uttryck för i sina svar.



Sida	Innehåll	F1	F2	F3	F4
13	Norden			x	
29	Europa			x	
38	Kartan			x	
57	Jordytan	x			
64	Natur och kultur	x	x		
70	Naturresurser	x	x		x
75	Befolkningsfördelning		x		
81	Hållbar utveckling				x
89	Ojämliga levnadsvillkor				x

Capensis förlag AB

Falköping

www.capensis.se

e-postadress: info@capensis.se

© 2015 Capensis förlag AB, Limnea utbildning AB
och Jan Wiklund

ISBN-13:978-91-85887-77-4

Tryck: Bulls Graphics AB, Halmstad

Boken är skyddad av upphovsrättslagen.

SPRÅKGRANSKNING

Elin Herrmann

SPECIALPEDAGOGISK GRANSKNING

Magnus Persgården

VÄRDEFULLA SYNUNKTER PÅ INNEHÅLLET

Oskar Anderzén, Tilda Wiklund

TECKNINGAR

Amanda W Zimonyi

REDAKTÖR OCH GRAFIK

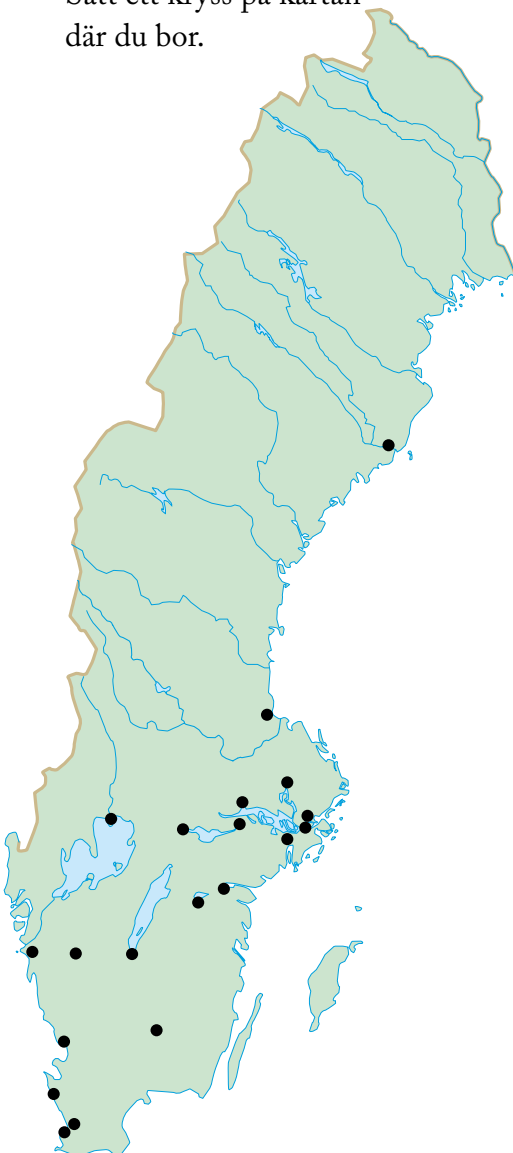
Jan Wiklund

TÄTORTER I SVERIGE

1. **G** Markera Sveriges 20 största tätorter med rätt nummer på kartan.

1. Stockholm	11. Lund
2. Göteborg	12. Umeå
3. Malmö	13. Gävle
4. Uppsala	14. Borås
5. Västerås	15. Eskilstuna
6. Örebro	16. Södertälje
7. Linköping	17. Karlstad
8. Helsingborg	18. Täby
9. Jönköping	19. Växjö
10. Norrköping	20. Halmstad

2. **I** Välj ut ytterligare tio tätorter och skriv in dem på kartan. Välj från grundboken, atlas eller från internet. Förslag på webbplats: www.sverigeguiden.com (landskapskartor). Sätt ett kryss på kartan där du bor.



3. **K** Dra streck mellan förklaring och tätort.

Väderstreds-samhälle	Härnösand
Folksamling	Trosa
Flickbyxa	Visby
Smart ställe	Tranås
Ö med djur på	Söderköping
Ö med änglar på	Vällingby
Fågelhöjd	Skara
Förkyld and	Stockholm
Barnmats-samhälle	Åmål
Timmerö	Hjo
Där vatten går i mål	Djursholm
Yes	Örebro
Myntbrygga i Närke	Ängelholm

4. **K** Vilka 25 svenska tätorter tycker du är viktigast att känna till? Välj ett av följande alternativ och förklara varför du tycker så.
- De 25 största tätorterna.
 - Den största tätorten i varje landskap. Det finns 25 landskap i Sverige.
 - De tre största tätorterna i Sverige samt de tätorter som ligger närmast där jag bor.
 - Eget förslag.

LANDSKAP OCH TÄTORTER I SVERIGE

1. **G** Hur många landskap finns det i

a) Götaland? _____

b) Svealand? _____

c) Norrland? _____

2. **G** Vilket landskap ligger längst

a) norrut? _____

b) söderut? _____

c) västerut? _____

d) österut? _____

3. **G** Vilket landskap är

a) störst till ytan? _____

b) minst till ytan? _____

4. **G** I vilka två landskap ligger Stockholm?

5. **G** I vilket landskap ligger

a) Göteborg? _____

b) Malmö? _____

c) Uppsala? _____

d) Västerås? _____

e) Örebro? _____

f) Linköping? _____

g) Helsingborg? _____

h) Jönköping? _____

i) Norrköping? _____

j) Östersund? _____

k) Kiruna? _____

6. **I** Rita landskapet där du bor i rutan nedan. Markera med ett kryss var du bor. Rita dit tätorter, älvar, åar, öar och berg. Ta hjälp av grundboken, atlas eller internet, till exempel www.eniro.se.

DIAGNOS NORDEN

Kryssa för rätt alternativ.

1. Vilken tätort har flest invånare?

- Örebro
 Eskilstuna
 Borås

2. Vilken tätort ligger inte i Norden?

- Grimsby
 Esbo
 Bergen

3. I vilket land ligger den största glaciären?

- Norge
 Sverige
 Island

4. Vilket land har längst kust mot Östersjön?

- Norge
 Sverige
 Finland

5. Vilken tätort ligger mitt emellan Åbo och Jyväskylä?

- Tammerfors
 Helsingfors
 Hofors

6. Vilket nordiskt land har längst landgräns mot ett icke-nordiskt land?

- Norge
 Danmark
 Finland

7. Vilket land har landgräns mot Norge?

- Storbritannien
 Ryssland
 Danmark

8. Vilket land ligger närmast Island?

- Finland
 Sverige
 Norge

9. Vilken ögrupp ligger längst norrut?

- Åland
 Svalbard
 Lofoten

10. Vilken tätort ligger längst österut?

- Lund
 Gävle
 Haparanda

11. Vilken ö ligger i Östersjön?

- Orust
 Bornholm
 Bodø

12. I vilken landsdel bor du i?

- Götaland
 Svealand
 Norrland

13. Vilket nordiskt land har du närmast till?



14. I vilket landskap bor du?

15. I vilken kommun bor du?

16. Rita in de fem nordiska huvudstäderna på rätt plats på kartan ovan. Skriv deras namn.

17. Ringa in där tre nordiska länders landgränser möter varandra på kartan.

18. Rita in fyra pilar på kartan som visar väderstrecken norr, öster, väster och söder.

19. Vad betyder förkortningen m.ö.h.?

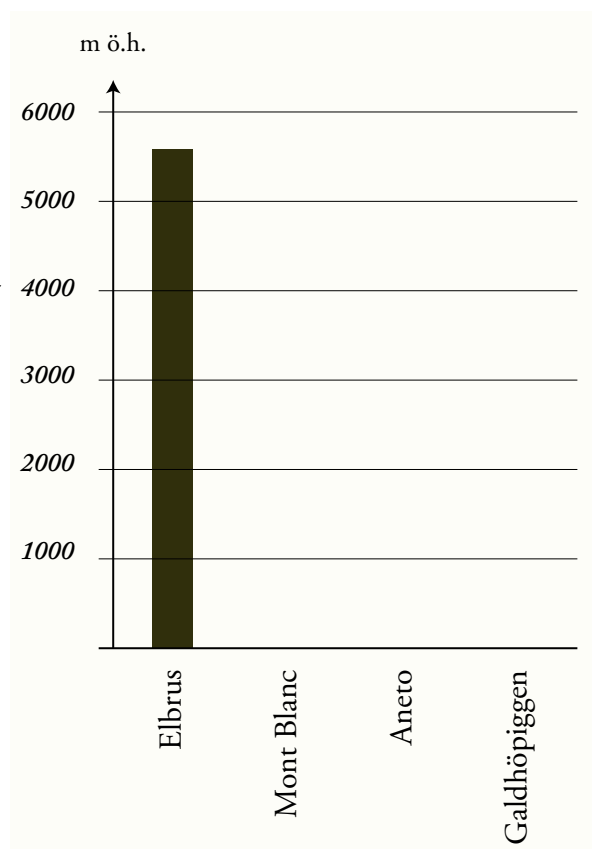
BERG I EUROPA

1. **Ö** Para ihop rätt bergstopp med rätt bokstav på kartan. Skriv bokstaven på linjen.
- ___ Gerlachovský štít, 2 655 m ö.h., Karpaterna
 ___ Corno Grande, 2 912 m ö.h., Apenninerna
 ___ Mont Blanc, 4 808 m ö.h., Alperna
 ___ Elbrus, 5 642 m ö.h., Kaukasus
 ___ Aneto, 3 404 m ö.h., Pyrenéerna
 ___ Gora Narodnaja, 1 894 m ö.h., Uralbergen
 ___ Maja Jezercë, 2 694 m ö.h., Dinariska alperna
 ___ Galdhöpiggen, 2 469 m ö.h., Skanderna

2. **Ö** Rita in gränsen på kartan nedan mellan
- Sverige och Norge.
 - Spanien och Frankrike.
 - Ryssland och de två länderna Azerbajdzjan och Georgien.
 - Italien och de tre länderna Frankrike, Schweiz och Österrike.

3. **Ö** Var går gränserna mellan länderna i uppgift 2? Kan du se något samband?
- _____
- _____

4. **Ö** Rita in staplarna för Mont Blanc, Aneto och Galdhöpiggen i diagrammet.



FLER ORD OCH BEGREPP OM KARTOR OCH GEOGRAFISKA UNDERSÖKNINGAR I

1.  Para ihop rätt begrepp med rätt beskrivning. Skriv in rätt bokstav på linjen.

Begrepp	Beskrivning
a) Absolut läge	___ Ett område.
b) Area	___ En tänkt linje som går rakt igenom Jorden från nordpolen till sydpolen.
c) Atlas	___ Kartbok.
d) Breddgrad	___ Var en plats ligger i förhållande till andra platser.
e) Datumlinjen	___ Ett instrument som visar riktning.
f) Ekvator	___ Områden i världen som har samma tid.
g) Gradnät	___ Ett år med 366 dagar.
h) Jordaxel	___ En linje på kartan som går på längden mellan nordpolen och sydpolen.
i) Kompass	___ Namnet på en karta som gäller för hav, sjöar, floder och kanaler.
j) Skottår	___ En linje på kartan som går på bredden, parallellt med ekvatorn.
k) Längdgrad	___ Var en plats ligger på en karta.
l) Relativt läge	___ Längd- och breddgraderna på en karta.
m) Sjäkort	___ En tänkt cirkel som går runt hela Jorden. Avståndet från ekvatorn till polerna är alltid lika stort.
n) Tidszon	___ Yta.
o) Zon	___ En tänkt linje i Stilla havet i nord-sydlig riktning. När man passerar den växlar man datum.

NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

1. **U** Beskriv ett område närmare än tio kilometer från där du bor som endast har påverkats lite av människan.

2. **U** Beskriv ett område närmare än tio kilometer från där du bor som har påverkats mycket av människan.

3. **U** Hur långt är det från där du bor till

a) en skog som är minst en kilometer lång?

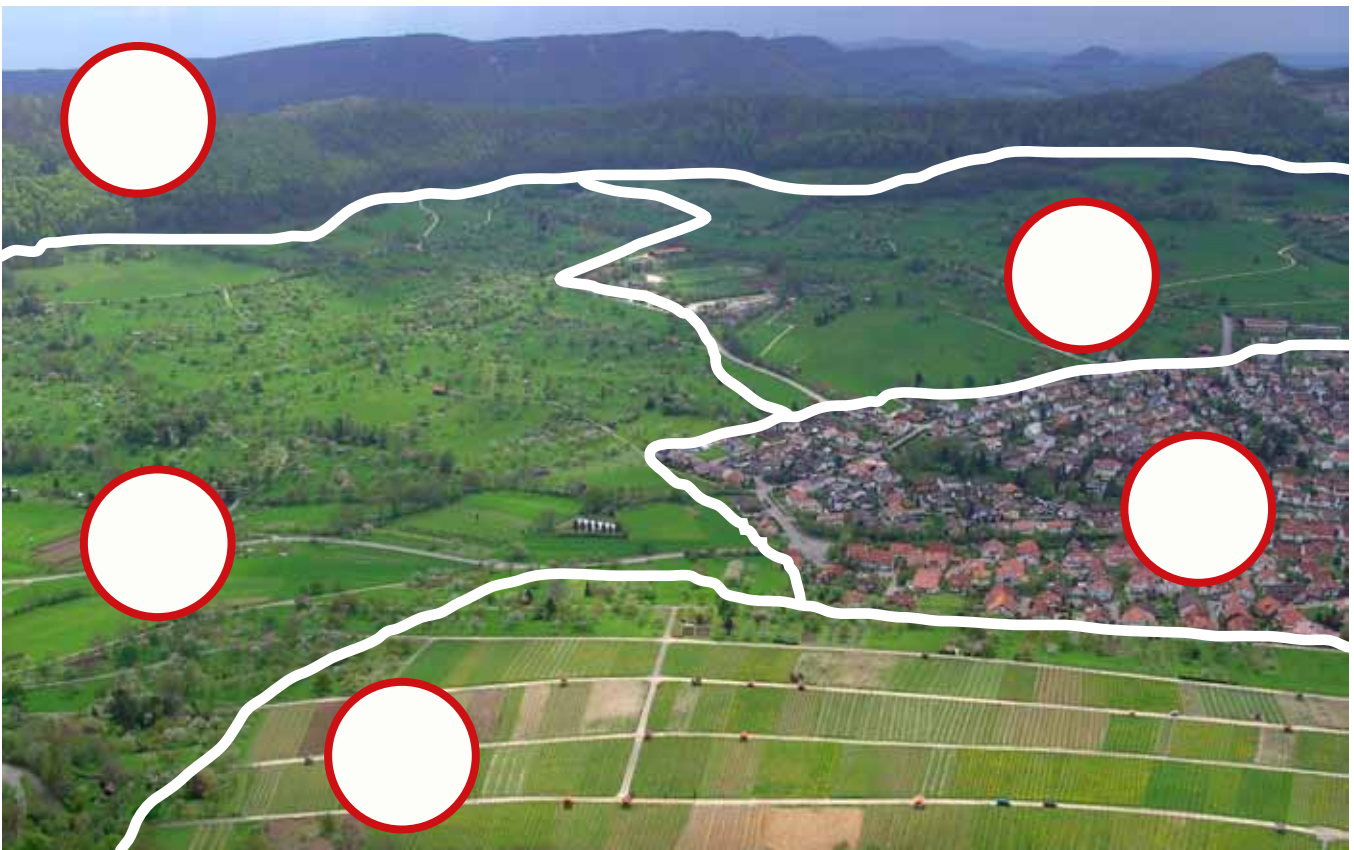
b) en sten som är högre än två meter?

c) åkermark?

d) en slalombacke?

e) en bro som är längre än tio meter?

4. **K** Skriv en 1:a på bilden nedan i det område där människan har påverkat landskapet mest, sedan en 2:a, 3:a, 4:a och en 5:a för minst påverkan. Förklara för en klasskamrat varför du skriver siffrorna i den ordningen som du gör.



VATTNET OMKRING OSS

1. **U**Många efternamn får oss att tänka på vatten, till exempel Sjöberg. Har dina klasskamrater efternamn som handlar om vatten? Översätt också efternamn från andra språk. Finns det någon annan på din skola, lärare eller elev som har vatten i sitt efternamn? Några av familjens vänner?

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

2. **U**Kan du hitta några geografiska namn i området där du bor som innehåller vatten, till exempel Karlshamn. Fundera på gatunamn, stadsdelar, städer, socknar, byar och gårdar som kan föra tanken till vatten.

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

3. **U**Vilket vatten ser du under en vanlig dag? Skriv en lista över alla olika sätt som du "får syn på" vatten under en vanlig dag.

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____



4. **U**Titta på en Europakarta (grundboken, atlas eller internet). Skriv ner fem stora städer som ligger intill ett hav, en sjö eller en stor flod. Skriv även ner fem stora städer som inte gör det.

Vid hav/sjö/flod

Ej vid hav/sjö/flod

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

5. **D**Har du några minnen av vatten som du kan förknippa med att du har varit

- rädd?
- glad?
- ledsen?
- nyfiken?
- orolig?
- modig?
- stolt?

6. **U**Rita en karta på ett A4-papper som visar var vatten finns i din hemkommun. Skriv in namnen på hav, sjöar och vattendrag.

VATTEN ÄR VIKTIGT FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

1. **G** Hur många människor i världen saknar säker tillgång till rent vatten?

2. **G** Hur många människor i världen saknar tillgång till ordentliga toaletter?

3. **G** Skriv in sant (S) eller falskt (F) i rutorna efter följande påståenden.

- Det finns rent vatten som skulle kunna räcka till alla.
- Tillgång till rent vatten är en mänsklig rättighet.
- Sjukdomar sprids med smutsigt vatten.
- Det är oftast män som hämtar vatten till hushållet.
- Ekonomisk utveckling hindras av brist på vatten.

4. **D** I länder där många lever i fattigdom kan de som har råd köpa rent vatten. Är det bra eller dåligt?

5. **I** Leta upp Sanliurfa i Turkiet på Google Earth. Leta upp bevattningskanalerna och det konstbevattnade området. Titta på några bilder från det konstbevattnade området. Kan du hitta Atatürkdammen?

Var skulle vattnet i Atatürkdammen hamna om det inte användes till konstbevattning?

TILLGÅNG TILL VATTEN I AFRIKA

Tabell över hur många procent av befolkningen som har tillgång till minst 20 liter vatten per dag närmare än 1 000 meter från hemmet.

80 - 100 % (grön färg)

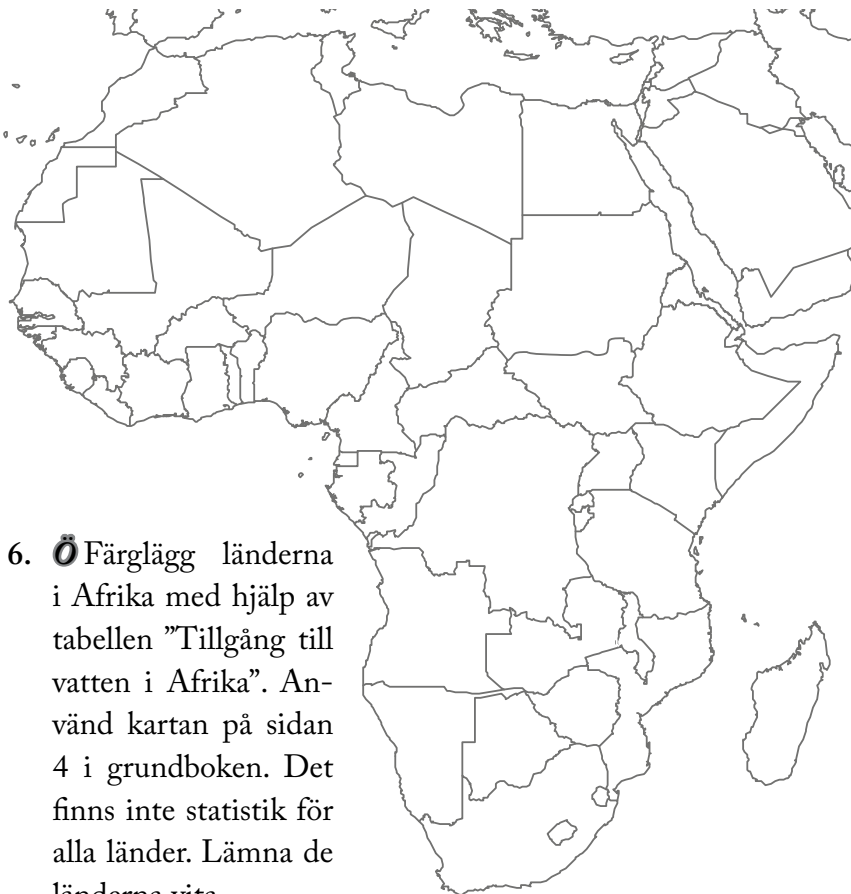
Egypten, Tunisien, Botswana, Sydafrika, Gabon, Namibia, Gambia, Ghana, Malawi, Marocko, Algeriet, Burkina Faso, Lesotho, Zimbabwe och Elfenbenskusten

60 - 80 % (gul färg)

Benin, Uganda, Liberia, Kongo, Guinea, Swaziland, Kamerun, Senegal, Centralafrikanska republiken, Mali, Nigeria, Zambia, Kenya, Togo och Sierra Leone

40 - 60 % (röd färg)

Sydsudan, Sudan, Angola, Tanzania, Niger, Etiopien, Tchad, Mauretanien, Madagaskar, Moçambique och DR Kongo



6. **Ö** Färglägg länderna i Afrika med hjälp av tabellen "Tillgång till vatten i Afrika". Använd kartan på sidan 4 i grundboken. Det finns inte statistik för alla länder. Lämna de länderna vita.